

Forord

Kære læser!

I Pontoppidaniens redaktion bestræber vi os på os på, at hvert nummer indeholder et tema, som vil blive belyst fra forskellige vinkler. I dette nummer er temaet Jakobe Salomon, en af de mest elskede og fascinerende kvindeskikkelser fra Henrik Pontoppidans forfatterskab.

Den videnskabelige hovedartikel i dette første nummer er skrevet af postdoc ved SDU, Søren Blak Hjortshøj, og hedder “Lykke-Per som velfærdsroman: Jakobe Salomons asyl som forventningshorisont for den nordiske velfærdsstat”. Her undersøges, hvordan der i romanen – som i meget anden litteratur fra tiden omkring 1900 – føres en diskussion om de store samfundsmæssige forandringer, der er i gang i denne periode, ikke mindst mellem de forskellige opfattelser af begrebet “velfærd”. Bogens to hovedpersoner, Per og Jakobe, ses som eksponenter for to forskellige måder at forholde sig til, hvad velfærd eller – om man vil – lykke er. Pers indadvendte, asketiske optagethed af at finde sin egen identitet, der på flere punkter ligner den pietisme, han er opdraget ud fra, men samtidig reagerer mod, står over for Jakobes jødiske, men sekulære, demokratiske og rationelle sociale engagement. Romancen mellem de to ses i lyset af Reading for Democracy-forskningen, der tolker tidens realistiske romaner som udtryk for forventninger om og ideer til samfundets fremtidige demokratiske indretning. Søren Blak Hjortshøj tolker tankerne bag det asyl for fattige børn, som Jakobe indretter i romanens slutning som en tidlig manifestation af velfærdsidéer, der først blev til virkelighed langt senere.

Nye generationer af læsere har vænnet sig til at betragte Jakobe-figuren som et lykkeligt resultat af det, ældre litteraturforskere kaldte forfatterens “skikkelsesdannende evne”, og man har ikke tænkt over, om der kunne være levende modeller for Jakobe. I en kronik i Berlingske Tidende i december 2021 bragte historiker og anmelder Bent Blüdnikow en af de mulige levende modeller for Jakobe i erindring. Hun hed Hannah Adler og kom ud af det jødiske borgerskab i København ligesom Jakobe; hun blev som hende aldrig gift eller fik børn, men til gengæld stiftede hun en skole, hvis idealer på mange måder kan minde om Jakobes asyl i *Lykke-Per*. Der er ikke tale om lighed 1:1 mellem Jakobes og

Hannah Adlers personligheder og livsbaner, og Pontoppidan interesserede sig i sin romankunst måske også mere for mulige mennesker end for faktiske mennesker, selv om mange gennem tiderne har ledt efter Holger Drachmann og mange flere i hans værker. Alligevel er parallelterne slående, og Pontoppidaniana har derfor med venlig tilladelse fra Bent Blüdnikow og Berlingske Tidende genoptrykt kronikken, hvor man kan læse hele den fascinerende historie, som kulminerer med, at Jakobe – undskyld Hannah Adler! – under den tyske besættelse af Danmark bliver interneret i Horserød og kun med nød og næppe undgår at blive deporteret til Theresienstadt.

Lilian Munk Rösing, der er lektor i litteraturvidenskab ved Københavns Universitet og kritiker ved Politiken, har ved flere lejligheder skrevet om sin betagelse af Jakobe-figuren. I artiklen “Den sande helt i *Lykke-Per* er Jakobe” har hun sammenskrevet og kondenseret sine tidligere bidrag i den definitive udlægning af det forhold, at romanen leverer et rent ud forelsket portræt af Jakobe, der siden har fået mangan en læser til også at forelske sig i hende.

Uden for tema skriver Nils Gunder Hansen, professor ved Syddansk Universitet og leder af Pontoppidan Centret sammesteds, i artiklen “Morgendug og #MeToo” om en af Pontoppidans mindre kendte krøniker, “*Morgendug*”. Udgangspunktet for artiklen er den uro og det ubehag, han følte ved en bestemt scene, da han første gang læste denne tekst på toppen af en af “MeToo”-debattens første bølger. I krønikerne, som Paul V. Rubow kaldte “ironiske eventyr”, afsøger Pontoppidan, til forskel fra de korte tekster med socialt og politisk indhold, esoteriske eller metafysiske emner, måske dog kun for at punktere dem. Forfatterens berømte tvesyn viser sig også i “*Morgendug*”, hvor det kan være svært at afgøre, om teksten satiriserer over romantiske motiver og tilværelsestilgange, der besmykker virkelighedens konfliktfyldte karakter af bl.a. klasse-mæssig karakter, eller om han er drevet af en mere genuin metafysisk interesse.

Hvert nummer i tidsskriftet vil indeholde en sektion med anmeldelser. Her vil vi grundigt rapportere om de bøger, der måtte være udkommet om Henrik Pontoppidan og hans forfatterskab siden sidst. Det kan også være bøger, der i mere indirekte forstand relaterer til forfatterskabet, dets problematikker og historiske periode, og som derfor må formodes at have interesse for tidsskriftets læsere. I dette nummer anmelder Christian de Thurah bogen *Pontoppidans store romaner*, skrevet af Steen Beck, som er lektor i uddannelsesvidenskab ved Syddansk Universitet. Anmeldelsen anfører blandt andet, at det er første forsøg siden F.J. Billeskov Jansens bog *Henrik Pontoppidan – ledetråd for læsere* fra 1977 på at tilvejebringe en lettilgængelig og fagligt velfunderet indføring i et forfatterskab, der i de senere år har været genstand for en fornyet almen interesse.

Denne interesse viser sig også på andre områder end de egentlig litterære. Således har Benjamin Lundberg i sit speciale fra 2022 på kandidatuddannelsen i diakoni på Aarhus Universitet, “At have sin rod i egen jordbund”, taget udgangspunkt i Pontoppidans tre store romaner *Det forjættede Land*, *Lykke-Per* og *De Dødes Rige*. Diakonien består i omsorgsarbejde i en kristen tradition, og Benjamin Lundberg bruger skønlitteraturen til en diskussion af dette arbejde i

det moderne velfærdssamfund ud fra den tese, at skønlitteraturen kan omforme sindet og dermed ens tilgang til fagligheden. Christian de Thurah giver en kort omtale af specialet, der kan læses i sin helhed på www.henrikpontoppidan.dk.

I artiklen “Pontoppidan(sk) på skoleskemaet” undersøger Laura Kolborg Sørensen, der er kandidatstuderende i litteraturvidenskab ved KU, og i 2022 har været praktikant ved Pontoppidan Centret, brugen af Henrik Pontoppidans tekster i gymnasiets danskundervisning.

Henrik Pontoppidan har siden 2004 været på den obligatoriske kanonliste, men undersøgelsen viser bl.a., at det kun er relativt få og korte tekster af ham, der bruges i gymnasieundervisningen. Derudover ser undersøgelsen nærmere på betydningen af den stigende brug af digitale undervisningsmidler og diskussionen om fordele og ulemper ved hhv. litteraturhistorisk og temaorienteret litteraturundervisning i en tid, hvor eleverne har stadig større vanskeligheder ved at læse ældre litterære tekster.